

สถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) ในงานวิทยานิพนธ์ไทย
(พ.ศ.2543 – 2563)

The Status of Literature Studies by Identity concept for Thai Theses
during the decades of 2000 - 2020

อธิภัทร เอิบกมล^{1*} และพัชลินจ์ จินนุ่น²

Atipat Erb-Kamon^{1*} and Phatchalin Jeennoon²

¹ นักศึกษาปริญญาโท, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ Graduate Student, Department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ

² Assistant Professor, Ph.D., Department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University.

*Corresponding author, E-mail: atipat119966@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในงานวิทยานิพนธ์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2563 ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ในwww.google scholar.com ได้จำนวน 26 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า มีการศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม จำนวน 9 เรื่อง มีการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม จำนวน 5 เรื่อง มีการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม จำนวน 8 เรื่อง และมีการศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม จำนวน 3 เรื่อง สำหรับสถาบันที่ใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในการศึกษาวรรณกรรมพบ 7 สถาบัน โดยสถาบันที่นิยมศึกษามากที่สุด คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนประเภทของข้อมูลที่นำมาใช้พบ 8 ประเภท ได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ บทเพลง นิตยสาร บทละครเรื่องเก่า และการตูนโดยข้อมูลประเภทนวนิยายนิยมนำมาใช้ศึกษามากที่สุดส่วนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ศึกษาควบคู่กับแนวคิดอัตลักษณ์พบจำนวน 46 แนวคิดและทฤษฎี ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้ล้วนมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแนวคิดอัตลักษณ์ในแต่ละด้าน

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, สถานภาพ, วรรณกรรม

Abstract

This article aims to synthesize, The Status of Literature Studies by Identity concept for Thai Theses during the decades of 2000 – 2020. Which collected data from twenty-six electronic databases published on the website. There were nine literature gender identity studies, five literary ethnic identity studies, eight literary local identity studies, and three literary individual identities were studied. There are seven institutions of higher education that use identity concepts in literary studies, with the most popular being Chulalongkorn University. There are five categories of information used: fiction, short stories, songs, poetry and narratives, found information of the most popular novel genres used for study. There are forty six theories that are used in conjunction with the study identity.

Keyword: Identity, Status, Literature

บทนำ

อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินคำว่า “Identitas” เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่งมีความหมายว่า เหมือนกัน (The Same) คำว่า “อัตลักษณ์” เป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไปในศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาโดยมีจุดเริ่มต้นและพัฒนาขึ้นมาในสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ โดยจอร์จเฮร์เบิร์ต มีด (George Herbrt Mead, 1863 -1931) ได้กล่าวถึงตัวตน (The Self) ว่าเป็นสมรรถนะอันเป็นของมนุษย์ โดยเฉพาะในการที่จะคิดคำนึงถึงธรรมชาติและสังคมรอบตัวผ่านการสื่อสารและภาษา โดยตัวตนนั้นเกิดจากการได้รับอิทธิพลมาจากสองแนวทาง คือ อิทธิพลจากสังคมโดยตรงและอิทธิพลของตัวเอง ผ่านกระบวนการที่มีขั้นตอน 2 ด้านที่ปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ด้านหนึ่งคือ “Me” อันเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม ขณะที่ “I” เป็นพฤติกรรมและลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล “I” และ “Me” ปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลาโดยที่ “I” จะทำหน้าที่ในการเชื่อมร้อย “Me” ที่หลากหลายให้เข้าด้วยกัน ตัวตนจึงสามารถยืดขยายได้ตามขอบเขตของความสัมพันธ์ของเราต่อสิ่งอื่น กล่าวได้ว่า แนวคิดของมีด เป็นรากฐานและแกนความคิดสำคัญในการอธิบายแนวคิดด้วยอัตลักษณ์ในระยะต่อมา (Dorothy and et al., 1998 อ้างถึงใน ญฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ 2548 : 103)

อัตลักษณ์มีได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม ในระดับปัจเจกบุคคล บุคคลหนึ่งอาจจะมีหลากหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศ เชื้อชาติ ชวงชั้นทางสังคม อาชีพ เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้นถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน (ประสิทธิ์ ลีปรีชา. 2547 อ้างถึงใน ญฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. 2548 : 32)

การใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในการศึกษาวรรณกรรมเป็นการตั้งคำถามว่า บุคคลหรือกลุ่มคนที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมนั้นมีลักษณะอย่างไร และสะท้อนให้เห็นสิ่งใด เพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถรับรู้และทำความเข้าใจได้อย่างดีที่สุด นอกจากนี้ การใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในการศึกษาวรรณกรรมยังเป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือกลุ่มคนอันเป็นข้อเท็จจริงที่ได้นำเสนอผ่านวรรณกรรมชิ้นนั้น และลักษณะเฉพาะดังกล่าว มีความแตกต่างจากบุคคลหรือคนกลุ่มอื่นอย่างไร ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้ศึกษาสามารถรับรู้และทำความเข้าใจได้ทั้งตัวบทวรรณกรรม ตัวบุคคลหรือกลุ่มคนนั้น ๆ และรวมไปถึงตัวผู้เขียนด้วยเช่นกัน

ผู้ศึกษาพบว่า งานวิทยานิพนธ์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2563 ที่ใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในการศึกษาวรรณกรรมที่ปรากฏในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ใน www.scholar.google.com โดยภาพรวมปรากฏลักษณะการศึกษาที่สามารถแบ่งประเด็นได้ 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) การศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม 2) การศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม 3) การศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม และ 4) การศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม และจากการที่ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษาที่ใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในการศึกษาวรรณกรรม ทำให้ทราบว่า ยังไม่มีการศึกษาในหัวข้อเรื่องสถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) ในวิทยานิพนธ์ไทยด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาสถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) ในวิทยานิพนธ์ไทยช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2563 เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจแนวคิดอัตลักษณ์ นำข้อมูลจากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้สร้างองค์ความรู้หรือต่อยอดประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวกับแนวคิดอัตลักษณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในงานวิทยานิพนธ์ไทยช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2563

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

อัตลักษณ์ (Identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (Awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไรและ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น นอกจากนี้ อัตลักษณ์มีความหมายเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และคุณค่าที่ติดตามมากับหลากหลายปัจจัย อาทิ ความเป็นสามี-ภรรยาหรือความเป็นศิษย์-อาจารย์ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของสัญลักษณ์อีกด้วย (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543 : 4)

เออร์วิง ก็อฟมัน (Erving Goffman, 1963) นักสังคมวิทยา ได้แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภท และอธิบายลักษณะความแตกต่างและความเหมือนกันไว้ ดังนี้ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543 : 5-6, 27-28)

1. อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) คือ ภาพของปัจเจกในสายตาคนอื่น ในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยสังคมจะมีวิธีการระบุอัตลักษณ์ส่วนบุคคลแตกต่างกันไป เช่น สังคมสมัยใหม่ใช้บัตรประชาชนหรือการพิมพ์ลายนิ้วมือระบุอัตลักษณ์บุคคล เป็นต้น ในขณะที่ ลิตเติลจอห์น และฟอสส์ (Littlejohn, S. & Foss, K., 2008) อธิบายว่าอัตลักษณ์ส่วนบุคคล คือลักษณะเฉพาะของบุคคล ที่เกิดขึ้นจากการมองตนเอง และเกิดขึ้นจากเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ในช่วงเริ่มแรกของชีวิต และจากสังคม

2. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ของบุคคล คือ สถานภาพทางสังคม เช่นอาชีพ ชนชั้น เพศชาติพันธุ์ หรือศาสนาที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ สังคมจะมีความคาดหวังหรือเรียกร้องว่า ปัจเจกบุคคลในวัย เพศ ชนชั้นนั้น ๆ ควรวางตนอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในงานวิทยานิพนธ์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2563 มีวิธีดำเนินการวิจัยผ่านกระบวนการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 4 ขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสำรวจและการเลือกแหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มสำรวจแหล่งข้อมูลเบื้องต้นจากวิทยานิพนธ์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543–2563ที่ปรากฏในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ใน www.scholar.google.com

2. การสำรวจและการศึกษาเอกสารรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่ทำให้ความรู้พื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์เพื่อนำมาใช้เป็นองค์ความรู้และกลุ่มข้อมูลในการสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในงานวิทยานิพนธ์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2563

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 - 2563 ที่ปรากฏในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ใน www.scholar.google.com ซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลหลักสำหรับการศึกษาเพื่อนำมาสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในงานวิทยานิพนธ์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 - 2563ตามขอบเขตที่ได้กำหนดไว้

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาระบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม 2) การศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม 3) การศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม และ 4) การศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม จากนั้นจึงสรุปผลการศึกษาค้นคว้าทั้งหมดแล้วอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. การศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม

อัตลักษณ์ทางเพศ (Gender identity) หมายถึง ความรู้สึกกล้าแสดงออกของบุคคลเกี่ยวกับเพศภาวะ ซึ่งอาจสอดคล้องหรือตรงข้ามกับเพศโดยกำเนิดของตน รวมทั้งความรู้สึกทางสรีระ (ซึ่งหากสามารถเลือกได้อาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขลักษณะ และการทำงานทางกายภาพด้วยวิธีการทางการแพทย์ การผ่าตัด หรือวิธีอื่นใด) รวมทั้งการแสดงออกทางเพศภาวะ เช่น การแต่งกาย การพูดจา และกริยาอื่น ๆ การแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศของแต่ละบุคคล และการแสดงออกที่รับรู้ในสายตาผู้อื่น โดยทั่วไปคนเรามักจะมีการแสดงออกทางเพศที่ตรงกับอัตลักษณ์ทางเพศของตนไม่ว่าจะมีเพศกำเนิดเป็นเพศใดก็ตาม (บุษกร สุริยสาร. 2557 : 19)

ทั้งนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ใน www.scholar.google.com พบการศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรมในงานวิทยานิพนธ์ไทย จำนวน 10 เรื่อง โดยปรากฏสถาบันการศึกษาที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม จำนวน 3 สถาบันประเภทของกลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจใช้ศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม มีจำนวน 6 ประเภท และแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษา มีจำนวน 22 แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้

1.1 สถาบันการศึกษาที่ศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม

สถาบันการศึกษาที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม มีจำนวน 3 สถาบัน โดยมหาวิทยาลัยที่มีเน้นการศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศมากที่สุด คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ 1) วีราพร วัชรพงศ์ชัย (2550) ได้ศึกษาเรื่องอุดมการณ์ต่อสู้ทางเพศในหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นสำหรับผู้หญิงกับการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศของวัยรุ่นหญิงไทย 2) ศรัณย์ มหาสุภาพ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์เกย์ในงานเขียนแนวอัตชีวประวัติเกย์ร่วมสมัย 3) พจมาน มุลทรัพย์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องเรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่ม "บลูสกาย โซไซตี้" ใน www.pantip.com 4) ปกครอง บุญหลง (2554) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ชายรักชาย : การเปรียบเทียบตัวละครชายรักชายในอัตชีวประวัติและบทละครไทยร่วมสมัย 5) อจินไทย เสงรวมญาติ (2555) ได้ศึกษาเรื่องผู้หญิงกับความอ้วน : เรือนร่างของผู้หญิงกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในนวนิยายซีลิต 6) นารีมา แสงวิมาน (2559) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ 7) จิรัฏฐ์ เฉลิมแสนยากร (2559) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายในไพรซ์นิยายไทยระหว่าง พ.ศ.

2484-2489 และ 8) มัทนา จาตุรแสงไพโรจน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องวิกฤตอัตลักษณ์ความเป็นชายในวรรณกรรมหลังสงครามโลกครั้งที่สองของคะวะบะตะ ยะซุนะริ ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรมรองลงมา คือ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ มยุรา ปุลวามะระ (2561) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของ “ตุ๊ด” จากหนังสือชุดบันทึกของตุ๊ดและกว่าเจ้าจะเป็นหมอ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ จุฑามาศ ไชยมงคล (2555) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางเพศสภาพและพื้นที่ของหญิงรักหญิงในสื่อนวนิยาย

1.2 ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม

ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรมสามารถจำแนกได้ 6 ประเภท ได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ เรื่องเล่า บทละคร และการ์ตูน โดยกลุ่มข้อมูลประเภทนวนิยายปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษามากที่สุด จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ 1) พจมาน มุลทรัพย์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องเรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่ม “บลูสกาย โซไซตี้” ใน www.pantip.com 2) จุฑามาศ ไชยมงคล (2555) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางเพศสภาพและพื้นที่ของหญิงรักหญิงในสื่อนวนิยาย 3) อจินไตย เสงรวมญาติ (2555) ได้ศึกษาเรื่องผู้หญิงกับความอ้วน : เรือนร่างของผู้หญิงกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในนวนิยายชิลิต 4) จิรัฏฐ์ เฉลิมแสนยาก (2559) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายในไพรซ์นิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2484-2489 และในการศึกษาของ 5) นารีมา แสงวิมาน (2559) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์และ 6) มัทนา จาตุรแสงไพโรจน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องวิกฤตอัตลักษณ์ความเป็นชายในวรรณกรรมหลังสงครามโลกครั้งที่สองของคะวะบะตะ ยะซุนะริ ส่วนกลุ่มข้อมูลประเภทเรื่องเล่าปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษารองลงมา จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) ศรัณย์ มหาสุภาพ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างอัตลักษณ์เกย์ในงานเขียนแนวอัตชีวประวัติเกย์ร่วมสมัย 2) พจมาน มุลทรัพย์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องเรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่ม “บลูสกาย โซไซตี้” ใน www.pantip.com 3) ปกครอง บุญหลง (2554) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ชายรักชาย : การเปรียบเทียบตัวละครชายรักชายในอัตชีวประวัติและบทละครไทยร่วมสมัย และ 4) มยุรา ปุลวามะระ (2561) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของ “ตุ๊ด” จากหนังสือชุดบันทึกของตุ๊ดและกว่าเจ้าจะเป็นหมอ ส่วนกลุ่มข้อมูลประเภทเรื่องสั้นปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1. พจมาน มุลทรัพย์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องเรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่ม “บลูสกาย โซไซตี้” ใน www.pantip.com และ 2) นารีมา แสงวิมาน (2559) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ ส่วนกลุ่มข้อมูลประเภทบทละครปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ปกครอง บุญหลง (2554) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ชายรักชาย : การเปรียบเทียบตัวละครชายรักชายในอัตชีวประวัติและบทละครไทยร่วมสมัย ส่วนกลุ่มข้อมูลประเภทกวีนิพนธ์ปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ นารีมา แสงวิมาน (2559) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์

และสุดท้ายกลุ่มข้อมูลประเภทการ์ตูนปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษาจำนวน 1 เรื่องเช่นกัน ได้แก่ วีราพร วัชรพงศ์ชัย (2550) ได้ศึกษาเรื่องอุดมการณ์ต่อสู้ทางเพศในหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นสำหรับผู้หญิงกับการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศของวัยรุ่นหญิงไทย

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษาศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม

งานวิทยานิพนธ์ไทยที่ศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม มีจำนวน 10 เรื่อง โดยส่วนใหญ่ได้ใช้แนวคิดอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ทางเพศในการศึกษาเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็ปรากฏแนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาควบคู่กันกับแนวคิดอัตลักษณ์ มีจำนวน 22 แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้ 1) วีราพร วัชรพงศ์ชัย (2550) ได้ศึกษาเรื่องอุดมการณ์ต่อสู้ทางเพศในหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นสำหรับผู้หญิงกับการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศของวัยรุ่นหญิงไทยพบว่า ปรากฏการนำแนวคิดเกี่ยวกับการ์ตูนญี่ปุ่น แนวคิดวาทกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรม ทฤษฎีสตรีนิยม แนวคิดอุดมการณ์ทางเพศ แนวคิดค่านิยม เรื่องเพศ ทฤษฎีสัญญาวิทยา และทฤษฎีจิตวิทยาวัยรุ่นมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 2) ศรัณย์ มหาสุภาพ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างอัตลักษณ์เกย์ในงานเขียนแนวอัตชีวประวัติเกย์ร่วมสมัยพบว่าปรากฏการนำแนวคิดเกี่ยวกับอัตชีวประวัติมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 3) พจมาน มูลทรัพย์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องเรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่ม "บลูสกาย โซไซตี้" ใน www.pantip.com พบว่าปรากฏการนำแนวคิดเพศสถานะ แนวคิดชุมชนเสมือนจริง แนวคิดภาพตัวตน แนวคิดความเป็นอื่น และแนวคิดเรื่องเล่ามาใช้ควบคู่ในการศึกษา 4) ปกครอง บุญหลง (2554) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ชายรักชาย : การเปรียบเทียบตัวละครชายรักชายในอัตชีวประวัติและบทละครไทยร่วมสมัยพบว่า ปรากฏการนำแนวคิดเกี่ยวกับอัตชีวประวัติ แนวคิดเกี่ยวกับบทละคร แนวคิดเรื่องเล่า และแนวคิดสุนทรียะมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 5) อจิน ไตย เสงรวมญาติ (2555) ได้ศึกษาผู้หญิงกับความอ้วน : เรือนร่างของผู้หญิงกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในนวนิยายชิลิตพบว่า ปรากฏการนำแนวคิดมายาคติ แนวคิดวาทกรรม และแนวคิดเกี่ยวกับเรือนร่างมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 6) จุฑามาศ ไชยมงคล (2555) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางเพศสภาพและพื้นที่ของหญิงรักหญิงในสื่อนวนิยายพบว่า ปรากฏการนำแนวคิดบทบาทของสื่อ แนวคิดการวิเคราะห์นวนิยาย ทฤษฎีสัญญาวิทยา และแนวคิดความหลากหลายทางเพศมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 7) นารีมา แสงวิมาน (2559) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลยในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย พบว่า ปรากฏการนำแนวคิดเกี่ยวกับเพศสถานะและเพศวิถีมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 8) จิรัญญ์ เฉลิมแสนยากร (2559) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายในไพรชนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2484-2489 พบว่า ปรากฏการนำแนวคิดความเป็นชายมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 9) มัทนา จาตุรแสงไพโรจน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องวิกฤตอัตลักษณ์ความเป็นชายในวรรณกรรมหลังสงครามโลกครั้งที่สองของคະວະບະຕະ ยະซุนະริ พบว่า ปรากฏการนำแนวคิดความเป็นชายมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 10) มยุรา ปุลงามะระ (2561) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของ “ตุ๊ด” จากหนังสือชุดบันทึทักของตุ๊ดและกว่าเจ้าจะเป็นหมอบพบว่า ปรากฏการนำแนวคิดวาทกรรม และแนวคิดเกี่ยวกับเพศสถานะและเพศวิถีมาใช้ควบคู่ในการศึกษา

ตารางที่ 1 ข้อมูลการศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม

สถาบันที่ศึกษา	ประเภทข้อมูลที่ใช้ศึกษา	แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษา
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - มหาวิทยาลัยศิลปากร - มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	- นวนิยาย - เรื่องสั้น - กวีนิพนธ์ - เรื่องเล่า - บทละคร - การ์ตูน	- วาทกรรม - สตรีนิยม - อุดมการณ์ทางเพศ - ค่านิยมเรื่องเพศ - สัญญาวิทยา - จิตวิทยาวัยรุ่น - มายาคติ
สถาบัน	ประเภทข้อมูล	แนวคิดและทฤษฎี
		- ภาพตัวแทน - ชุมชนเสมือนจริง - เพศสภาวะ - เพศวิถี - ความหลากหลายทางเพศ - เรือนร่าง - ความเป็นชาย - ความเป็นอื่น - อัตชีวประวัติ - การวิเคราะห์นิยาย - สุนทรียะ - บทละคร - เรื่องเล่า - การ์ตูนญี่ปุ่น - บทบาทของสื่อ
รวม 3	รวม 6	รวม 22

2. การศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หมายถึง สิ่งที่หล่อหลอมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีร่วมกัน เป็นลักษณะร่วมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เช่น ภาษา อาชีพ พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม พฤติกรรมทางสังคม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นเหมือนเส้นแบ่งความเป็นรูปแบบเฉพาะของในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

คำว่า “ชาติพันธุ์” และ “อัตลักษณ์” คำสองคำนี้มีมักถูกนำมาเชื่อมโยงและเป็นประเด็นสนใจศึกษาในหมู่นักวิชาการไทยและต่างชาตินานานมากกว่า 30 ปี กรอบคิดและมโนทัศน์ที่ใช้ก็มีข้อถกเถียงและได้รับการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ จากแรกเริ่มที่ปรากฏมโนทัศน์คำว่าเชื้อชาติ (race) และคำว่าเผ่า (tribe) ที่ใช้เรียกผู้คน ทั้งสองคำล้วนมีข้อจำกัดในการอธิบายความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้คนและแฝงไว้ด้วยอคติ ซึ่งต่อมาคำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) ได้รับการใช้แทนคำทั้งสอง โดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นเครื่องจำแนกความแตกต่างของกลุ่มคน พร้อมกันนี้องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ได้รับการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ (ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ. 2547 : 1-116)

ทั้งนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ใน www.scholar.google.com พบการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรมในงานวิทยานิพนธ์ไทย จำนวน 5 เรื่อง โดยปรากฏสถาบันการศึกษาที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม จำนวน 2 สถาบัน ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม มีจำนวน 5 ประเภท และแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษา มีจำนวน 5 แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้

2.1 สถาบันการศึกษาที่ศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม

สถาบันที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม มีจำนวน 2 สถาบัน โดยมหาวิทยาลัยที่ปรากฏการศึกษามากที่สุด คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) อัญญรัตน์ อัมพันธ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่องวรรณกรรมการกักกันของนักเขียนเชื้อสายญี่ปุ่นในอเมริกาเหนือ 2) พัฒนิตา ภูมิวัฒน์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เรื่องเล่าและตำนานในการสร้างอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเยาวชน ของนักเขียนอเมริกันเชื้อสายจีนร่วมสมัย 3) พรพรรณ ทรงบัณฑิตย (2549) ได้ศึกษาเรื่องนิตยสารต้าเจียหัวกับการนำเสนออัตลักษณ์จีน - สยาม และ 4) รัญวรัชญ์พูลศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องสตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิงคโปร์ในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีน และมหาวิทยาลัยที่ปรากฏการศึกษารองลงมา คือ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ พิณวิไล ปริบูรณ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่องการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนในไทย : กรณีศึกษาตัวละครคนจีนอพยพในนวนิยายลวดลายมังกร

2.2 ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม

ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม จำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่ นวนิยาย เรื่องเล่า เรื่องสั้น นิตยสาร และบทละคร โดยกลุ่มข้อมูลประเภทนวนิยายปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษามากที่สุด จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) อัญญรัตน์ อัมพันธ์ (2547)

ได้ศึกษาเรื่องวรรณกรรมการกักกันของนักเขียนเชื้อสายญี่ปุ่นในอเมริกาเหนือ 2) พัฒนิตา ภูมิวัฒน์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เรื่องเล่าและตำนานในการสร้างอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเยาวชน ของนักเขียนอเมริกันเชื้อสายจีนร่วมสมัย 3) พิณวิไล ปริบุญณะ (2555) ได้ศึกษาเรื่องการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนในไทย : กรณีศึกษาตัวละครคนจีนอพยพในนวนิยายลวดลายมังกรและ 4) รัญวรัชญ์ พูลศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องสตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิงคโปร์ในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีน ส่วนกลุ่มข้อมูลประเภทเรื่องเล่าปรากฏการณ์นำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ อัญญรัตน์ อำพันพงษ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่องวรรณกรรมการกักกันของนักเขียนเชื้อสายญี่ปุ่นในอเมริกาเหนือ ส่วนกลุ่มข้อมูลประเภทเรื่องสั้นปรากฏการณ์นำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ รัญวรัชญ์ พูลศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องสตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิงคโปร์ในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีน และกลุ่มข้อมูลประเภทนิตยสารปรากฏการณ์นำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ พรพรรณ ทรงบัณฑิตย (2549) ได้ศึกษาเรื่องนิตยสารต้าเจียห่าวกับการนำเสนออัตลักษณ์จีน - สยาม และสุดท้ายกลุ่มข้อมูลประเภทบทละครปรากฏการณ์นำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ รัญวรัชญ์ พูลศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องสตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิงคโปร์ในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีน

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษาศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม

งานวิทยานิพนธ์ไทยที่ศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม มีจำนวน 5 เรื่อง โดยส่วนใหญ่ได้ใช้แนวคิดอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในการศึกษาเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็ปรากฏแนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาควบคู่กันกับแนวคิดอัตลักษณ์ มีจำนวน 5 แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้ 1) อัญญรัตน์ อำพันพงษ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่องวรรณกรรมการกักกันของนักเขียนเชื้อสายญี่ปุ่นในอเมริกาเหนือพบว่า ไม่ปรากฏการระบุแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในควบคู่ในการศึกษาอย่างชัดเจน 2) พัฒนิตา ภูมิวัฒน์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เรื่องเล่าและตำนานในการสร้างอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเยาวชนของนักเขียนอเมริกันเชื้อสายจีนร่วมสมัยพบว่า ไม่ปรากฏการระบุแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ควบคู่ในการศึกษาอย่างชัดเจน 3) พรพรรณ ทรงบัณฑิตย (2549) ได้ศึกษาเรื่องนิตยสารต้าเจียห่าวกับการนำเสนออัตลักษณ์จีน - สยาม พบว่า ปรากฏการนำแนวคิดวัฒนธรรมย่อย แนวคิดสมัยใหม่นิยมแนวคิดการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร แนวคิดเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย และแนวคิดเกี่ยวกับนิตยสารมาใช้ควบคู่กับการศึกษา 4) พิณวิไล ปริบุญณะ (2555) ได้ศึกษาเรื่องการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนในไทย : กรณีศึกษาตัวละครคนจีนอพยพในนวนิยายลวดลายมังกรพบว่า ไม่ปรากฏการระบุแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ควบคู่ในการศึกษาอย่างชัดเจนและ 5) รัญวรัชญ์ พูลศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องสตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิงคโปร์ในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีนพบว่า ไม่ปรากฏการระบุแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ควบคู่ในการศึกษาอย่างชัดเจน

ตารางที่ 2 ข้อมูลการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวรรณกรรม

สถาบันที่ศึกษา	ประเภทข้อมูลที่ใช้ศึกษา	แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษา
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - มหาวิทยาลัยศิลปากร	-นวนิยาย - เรื่องสั้น - นิตยสาร - บทเพลง - เรื่องเล่า	- วัฒนธรรมย่อย - สมัยใหม่นิยม - การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร - คนจีนในประเทศไทย - นิตยสาร
รวม 2	รวม 5	รวม 5

3. การศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม

อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ทำให้เรารู้ตัวตนเองว่า เราคือใคร และเรากำลังดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อย่างไร อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกเราว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา หรือใครที่แตกต่างจากเรา โดยส่วนมากอัตลักษณ์ถูกกำหนดขึ้นโดยความแตกต่างซึ่งอาจมองเห็นได้ในลักษณะของการแบ่งแยกออกจากกัน เช่น การแบ่งพื้นที่ในประเทศไทยออกเป็นภาคต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ เป็นต้น ทั้งนี้สิ่งที่สามารถบ่งบอกให้เรารู้ได้ว่า พื้นที่ใดเป็นภาคใดนั้นประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ เนื่องจากแต่ละพื้นที่ย่อมมีองค์ประกอบของการประกอบสร้างความเป็นตัวตนในแต่ละด้านที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ในประเทศไทยดังกล่าวนี้ อาจสามารถเรียกได้ว่า เป็น “อัตลักษณ์ท้องถิ่น”

การศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นหรือด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศไทย สามารถจัดกลุ่มได้ 2 ประเภท ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ที่จับต้องได้ (Tangible Identity) หรืออัตลักษณ์ในเชิงรูปธรรม เช่น ภาพศิลปะ สถาปัตยกรรม ทัศนกรรม อุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อม และอาหาร เป็นต้น และ 2) อัตลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Identity) หรืออัตลักษณ์ในเชิงนามธรรม เช่น คติความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต การแสดง ดนตรี ภาษา และวรรณกรรม เป็นต้น (ณัฐกรณ์ธนันต์, 2563 : 1-20) สำหรับการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม โดยส่วนมากจะเป็นการศึกษาในเชิงนามธรรม ได้แก่ คติความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต และภาษาของบุคคลหรือกลุ่มคนนั้น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตัวบทวรรณกรรม

ทั้งนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ใน www.scholar.google.com พบการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมในงานวิทยานิพนธ์ไทย จำนวน 8 เรื่อง โดยปรากฏสถาบันการศึกษาที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม จำนวน 5 สถาบัน ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม มีจำนวน 3 ประเภท และแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษา มีจำนวน 15 แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้

3.1 สถาบันการศึกษาที่ศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม

สถาบันการศึกษาที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมพบ จำนวน 5 สถาบัน โดยมหาวิทยาลัยที่ปรากฏการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมมากที่สุด คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) วิมลมาศ ปถุชากุล (2550) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้ 2) ดิเรก หงส์ทอง (2559) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเพลงของผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยในอีสานตอนใต้ และ 3) ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย (2561) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่ส่วนมหาวิทยาลัยที่ปรากฏการศึกษาอัตลักษณ์รองลงมา คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) เปรมวดี กิรวาทิ (2552) ได้ศึกษาเรื่องจรัล มโนเพ็ชรกับการสร้างภาพตัวแทนบางส่วนของอัตลักษณ์ล้านนาและ 2) กนกพร เล็งศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์อีสานในเพลงลูกทุ่งของ ไม้ พงศธร และมหาวิทยาลัยศิลปากร มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ สิริชญา คอนกรีต (2556) ได้ศึกษาเรื่องเพลงลูกทุ่งอีสาน : อัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ สุกัญญา เชาว์น้ำทิพย์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์และสุดท้ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ เกสร ยอดแก้ว (2560) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของคนล้านนาจากบทเพลงลูกทุ่งคำเมืองที่ขับร้องโดย อบเชย เวียงพิงค์

3.2 ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม

ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมจำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่ นิยาย เรื่องสั้น และบทเพลง โดยกลุ่มข้อมูลประเภทบทเพลงปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษามากที่สุด มีจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ 1) เปรมวดี กิรวาทิ (2552) ได้ศึกษาเรื่องจรัล มโนเพ็ชรกับการสร้างภาพตัวแทนบางส่วนของอัตลักษณ์ล้านนา 2) สิริชญา คอนกรีต (2556) ได้ศึกษาเรื่องเพลงลูกทุ่งอีสาน : อัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น 3) กนกพร เล็งศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์อีสานในเพลงลูกทุ่งของ ไม้ พงศธร 4) ดิเรก หงส์ทอง (2559) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเพลงของผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยในอีสานตอนใต้ 5) เกสร ยอดแก้ว (2560) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของคนล้านนาจากบทเพลงลูกทุ่งคำเมืองที่ขับร้องโดย อบเชย เวียงพิงค์ และ 6) ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย (2561) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่ส่วนกลุ่มข้อมูลประเภตนิยาย มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ สุกัญญา เชาว์น้ำทิพย์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์และกลุ่มข้อมูลประเภทเรื่องสั้น มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ วิมลมาศ ปถุชากุล (2550) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้

3.3 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม

งานวิทยานิพนธ์ไทยที่ศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม จำนวน 8 เรื่อง โดยส่วนมากใช้แนวคิดอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นในการศึกษาเป็นหลัก ในขณะเดียวกันก็ปรากฏแนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาควบคู่กันกับแนวคิดอัตลักษณ์ ซึ่งพบจำนวน 15 แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้ 1) สุกัญญา เชาวน์น้ำทิพย์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ พบว่า ปรากฏการนำแนวคิดที่เกี่ยวกลวิธีการนำเสนอมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 2) วิมลมาศ ปฤชากุล (2550) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้ พบว่า ปรากฏการนำทฤษฎีการวิจารณ์หลังอาณานิคม และแนวคิดการครอบงำทางวัฒนธรรมมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 3) เปรมมาตี กิรวาที (2552) ได้ศึกษาเรื่องจรัล มโนเพ็ชรกับการสร้างภาพตัวแทนบางส่วนของอัตลักษณ์ล้านนาพบว่า ปรากฏการนำแนวคิดความทรงจำทางสังคม แนวคิดการศึกษาดนตรีในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และแนวคิดโลกาภิวัตน์กับการเคลื่อนไหวของท้องถิ่นมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 4) สิริชญา คอนกรีต (2556) ได้ศึกษาเรื่องเพลงลูกทุ่งอีสาน : อัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่นพบว่า ปรากฏการนำแนวคิดวาทกรรม และแนวคิดเรื่องเล่ามาใช้ควบคู่ในการศึกษา 5) กนกพร เล็งศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์อีสานในเพลงลูกทุ่งของ ไผ่ พงศธรพบว่า ไม่ปรากฏการนำแนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ มาใช้ควบคู่ในการศึกษา 6) ดิเรก หงส์ทอง (2559) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเพลงของผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยในอีสานตอนใต้พบว่า ปรากฏการนำแนวคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 7) เกสร ยอดแก้ว (2560) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของคนล้านนาจากบทเพลงลูกทุ่งคำเมืองที่ขับร้องโดย อบเชย เวียงพิงค์พบว่า ปรากฏการนำทฤษฎีคติชนวิทยา และทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยมและบทบาทหน้าที่ในสังคมมาใช้ควบคู่ในการศึกษา 8) ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย (2561) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่พบว่า ปรากฏการนำแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับสื่อดิจิทัลและ Disruptive Technology แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเพลงลูกทุ่ง และทฤษฎีวิพากษ์และวัฒนธรรมศึกษามาใช้ควบคู่ในการศึกษา

ตารางที่ 3 ข้อมูลที่การศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรม

สถาบันที่ศึกษา	ประเภทข้อมูลที่ใช้ศึกษา	แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษา
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ - มหาวิทยาลัยศิลปากร - มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ - มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	- นวนิยาย - เรื่องสั้น - บทเพลง	- การวิจารณ์หลังอาณานิคม - การครอบงำทางวัฒนธรรม - ความทรงจำทางสังคม - โลกาภิวัตน์กับการเคลื่อนไหวของท้องถิ่น - การผสมผสานทางวัฒนธรรม - คติชนวิทยา - บทบาทหน้าที่นิยม - วัฒนธรรมศึกษา - เศรษฐกิจและสังคมการเมือง - วาทกรรม - สื่อดิจิทัล - การศึกษาดนตรีในทางสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา - อุตสาหกรรมเพลงลูกทุ่ง - เรื่องเล่า - กลวิธีการนำเสนอตัวบท
รวม 5	รวม 3	รวม 15

4. การศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม

อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) เป็นการมองตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ของสังคมว่า เราเป็นใคร เช่น นางสาว ก. มองตนเองว่าเป็นคนไทย เป็นคนใต้ เป็นผู้หญิง เป็นนักศึกษา เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งการมองตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ของนางสาว ก. ก็คืออัตลักษณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ของนางสาว ก. นั้นเอง (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547 : 33) นอกจากนี้ นันทนา น้าฝน (2536 : 36) ได้กล่าวถึง อัตลักษณ์ส่วนบุคคลไว้ว่า อัตลักษณ์ของบุคคลเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในตัวบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้น มีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้อื่นเห็นได้ว่า อัตลักษณ์เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งในตัวบุคคล ซึ่งในทางสังคมวิทยา มองว่า เมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีการติดต่อสื่อสารกันหรือมีการกระทำทางสังคมระหว่างกัน โดยพฤติกรรมที่แต่ละบุคคลแสดงออกมาเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ขึ้นอยู่กับทัศนคติทางสังคมตามโครงสร้างทางสังคมนั้น ๆ การกระทำระหว่างกันทางสังคมทำให้บุคคลมีบทบาทตามสถานการณ์ที่ตนสัมพันธ์อยู่

ทั้งนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ใน www.scholar.google.com พบการศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรมในงานวิทยานิพนธ์ไทย จำนวน 3 เรื่อง โดยปรากฏสถาบันการศึกษาที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม จำนวน 3 สถาบัน ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม มีจำนวน 2 ประเภท และแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษามีจำนวน 4 แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้

4.1 สถาบันการศึกษาที่ศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม

สถาบันที่มีการศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม พบจำนวน 3 สถาบัน มหาวิทยาลัยที่ปรากฏการศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรมได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ จักรี ศรีมุงคุณ (2547) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ 2) มหาวิทยาลัยศิลปากร มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ดาราพร ศรีม่วง (2556) ได้ศึกษาเรื่องการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน : กรณีศึกษาเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล และ 3) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ศรัญญา กิตติวัฒน์โชต (2557) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนอัตลักษณ์ส่วนบุคคลผ่านงานเขียนกรณีศึกษา คุณวิกรม กรมดิษฐ์

4.2 ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม

ประเภทของกลุ่มข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรมพบจำนวน 2 ประเภท ได้แก่ บทเพลงและเรื่องเล่า โดยกลุ่มข้อมูลประเภทเรื่องเล่าที่ปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษา มีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) ดาราพร ศรีม่วง (2556) ได้ศึกษาเรื่องการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน : กรณีศึกษาเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล และ 2) ศรัญญา กิตติวัฒน์โชต (2557) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนอัตลักษณ์ส่วนบุคคลผ่านงานเขียนกรณีศึกษาคุณวิกรม กรมดิษฐ์ และกลุ่มข้อมูลประเภทบทเพลงปรากฏการนำมาใช้ในการศึกษาจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ จักรี ศรีมุงคุณ (2547) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์

4.3 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม

งานวิทยานิพนธ์ไทยที่ศึกษาอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม พบจำนวน 3 เรื่อง โดยทั้งหมดได้ใช้แนวคิดอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในการศึกษาเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็ปรากฏแนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาควบคู่กันกับแนวคิดอัตลักษณ์ ดังนี้ 1) จักรี ศรีมุงคุณ (2547) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ ซึ่งนอกจากแนวคิดอัตลักษณ์แล้ว ยังปรากฏการนำแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะในการประพันธ์มาใช้ควบคู่ในการศึกษา 2) ดาราพร ศรีม่วง (2556) ได้ศึกษาเรื่องการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน : กรณีศึกษาเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งนอกจากแนวคิดอัตลักษณ์แล้วยังปรากฏการนำแนวคิดภาพตัวแทน และแนวคิดเรื่องเล่ามาใช้ควบคู่ในการศึกษา และ 3) ศรัญญา กิตติวัฒน์โชต

(2557) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนอัตลักษณ์ส่วนบุคคลผ่านงานเขียนกรณีศึกษา คุณวิกรม กรมดิษฐ์ ซึ่งนอกจากแนวคิดอัตลักษณ์แล้ว ยังปรากฏการนำแนวคิดการสร้างแบรนด์ของผู้เขียนมาใช้ควบคู่ในการศึกษา

ตารางที่ 4 ข้อมูลการศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในวรรณกรรม

สถาบันที่ศึกษา	ประเภทข้อมูลที่ใช้ศึกษา	แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษา
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม - มหาวิทยาลัยศิลปากร - มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	- บทเพลง - เรื่องเล่า	- ศิลปะการประพันธ์ - เรื่องเล่า - ภาพตัวแทน - การสร้างแบรนด์
รวม 3	รวม 2	รวม 4

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาสถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในงานวิทยานิพนธ์ไทย ช่วง พ.ศ. 2542 -2563 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ www.scholar.google.com พบบงานวิทยานิพนธ์ จำนวน 26 เรื่อง ซึ่งแบ่งประเด็นการศึกษาได้ 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) การศึกษาอัตลักษณ์ทางเพศในวรรณกรรม พบจำนวน 10 เรื่อง 2) การศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ พบจำนวน 5 เรื่อง 3) การศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบจำนวน 8 เรื่อง และ 4) การศึกษาอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคล พบจำนวน 3 เรื่อง โดยสถาบันการศึกษาที่ใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในการศึกษาวรรณกรรม พบจำนวน 7 สถาบัน ได้แก่ 1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) มหาวิทยาลัยศิลปากร 3) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 4) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 5) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 6) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ 7) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ส่วนประเภทของข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษา พบจำนวน 8 ประเภท ได้แก่ 1) นวนิยาย 2) เรื่องสั้น 3) บทเพลง 4) นิตยสาร 5) เรื่องเล่า 6) บทละคร 7) กวีนิพนธ์ และ 8) การ์ตูน และแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ควบคู่ในการศึกษา พบจำนวน 46 แนวคิดและทฤษฎีโดยการนำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ควบคู่ในการศึกษานั้น มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแนวคิดอัตลักษณ์ในแต่ละด้านรวมไปถึงบริบทต่าง ๆ ที่ปรากฏตัวบววรรณกรรม

แนวคิดอัตลักษณ์ในมุมมองของนักวิชาการโดยส่วนมากถูกแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ปัจเจกบุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคมว่าแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่มีความเลื่อนไหลสูงจึงมักปรากฏการศึกษาควบคู่กับศาสตร์วิชาแขนงอื่นหรือแนวคิดและทฤษฎีอื่นเป็นจำนวนมากส่งผลให้มีการแตกแขนงแนวทางการศึกษาออกไปหลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางสังคมอาทิเช่น อัตลักษณ์ทางเพศ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นต้นอย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดอัตลักษณ์จะมีความเลื่อนไหลและปรากฏการศึกษาควบคู่กับศาสตร์วิชาแขนงอื่นหรือแนวคิดและทฤษฎีอื่นว่าการศึกษา

โดยส่วนมากจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อค้นคว้าและทำความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของบุคคลหรือกลุ่มคนนั้น ๆ เป็นสำคัญ เช่นเดียวกันกับการศึกษาอัตลักษณ์ในวรรณกรรมที่ให้ความสนใจกับบุคคลกลุ่มคน รวมไปถึงบริบททางสังคมต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นภาพตัวแทนอยู่ในตัวบทเพื่อค้นคว้าและทำความเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของสิ่งเหล่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร เล็งศรี.(2557). อัตลักษณ์อีสานในเพลงลูกทุ่งของ ไผ่ พงศธร.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกสร ยอดแก้ว.(2560). อัตลักษณ์ของคนล้านนาจากบทเพลงลูกทุ่งคำเมืองที่ขับร้องโดยอบเชยเวียงพิงค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จักรี ศรีมุงคุณ. (2547). อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑามาศ ไชยมงคล.(2555). การวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางเพศสภาพและพื้นที่ของหญิงรักหญิงในสื่อออนไลน์.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรัฏฐ์ เฉลิมแสนยากร. (2559). การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายในไพรชนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2484-2489. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต.กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย. ในว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2548). รหัสชุมชน :พื้นที่ อัตลักษณ์ ภาพแทนความจริง และหลังสมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 1). สงขลา : การกิจเอกสารและตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ณัฐกรณ์ ธนानันต์. (2563). การถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย กรณีศึกษาในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชีย.สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2564, สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/arch-kku/article/view/242747>.
- ดารารพร ศรีม่วง. (2556). การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน : กรณีศึกษาเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของเสกสรร ประเสริฐกุล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดิเรกหงษ์ทอง. (2559). อัตลักษณ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเพลงของผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทย ในอีสานตอนใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทนา น้ำฝน. (2538). เอกลักษณ์ของพยาบาลวิชาชีพ.สงขลา : เหมการพิมพ์.
- นารีมา แสงวิมาน.(2559). อัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บุษกร สุริยสาร. (2557). อัตลักษณ์และวิถีทางเพศในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : องค์การแรงงานระหว่างประเทศ.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2547). การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง. ใน วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย. (2561). อัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เปรมวดี กิรวาทิ. (2552). จรัล มโนเพ็ชร กับการสร้างภาพตัวแทนบางส่วนของอัตลักษณ์ล้านนา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปกครอง บุญหลง. (2554). อัตลักษณ์ชายรักชาย : การเปรียบเทียบตัวละครชายรักชายใน อัตชีวประวัติและบทละครไทยร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรววรรณ ทรงบัณฑิตย. (2549). นิตยสารต้าเจียห่าวกับการนำเสนออัตลักษณ์จีน - สยาม. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนิตา ภูมิวัฒน์. (2549). การใช้เรื่องเล่าและตำนานในการสร้างอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเยาวชนของ นักเขียนอเมริกันเชื้อสายจีนร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พิณวิไล ปริบุญณะ. (2555). การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนไทย : กรณีศึกษาตัวละครคนจีน อพยพในนวนิยายเรื่องลอลตลายมังกร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พจมาน มูลทรัพย์. (2551). เรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่ม "บลูสกายโซ ไซตี้" ใน www.pantip.com. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- มยุรา ปุลาวัณษา. (2561). อัตลักษณ์ของ "ตุ๊ด" จากหนังสือชุดบันทึกของตุ๊ดและกว่าเจ้าจะเป็นหมอ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มัทนา จาตุรงค์ไพโรจน์. (2561). วิกฤตอัตลักษณ์ความเป็นชายในวรรณกรรมหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ของคะวะบะตะะ ยะซุนะริ. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- รัฐวรัญญู พูลศรี. (2557). สตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิงคโปร์ในวรรณกรรมของนักเขียน สตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีน. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลมาศ ปุชากุล. (2550). อัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วีราพร วัชรพงศ์ชัย. (2550). อุดมการณ์ต่อสู่ทางเพศในหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นสำหรับผู้หญิงกับการสร้าง
อัตลักษณ์ทางเพศของวัยรุ่นหญิงไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ศรัณย์ มหาสุภาพ.(2551). การสร้างอัตลักษณ์เกย์ในงานเขียนแนวอัตชีวประวัติเกย์ร่วมสมัย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัณญา กิตติวัฒนโชติ. (2557). ภาพสะท้อนอัตลักษณ์ส่วนบุคคลผ่านงานเขียน :กรณีศึกษาคุณ
วิกรม กรมดิษฐ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สิริชญา คอนกรีต.(2556). เพลงลูกทุ่งอีสาน :อัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสาน พลัดถิ่น.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุกัญญา เชาวน์น้ำทิพย์.(2549). อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อจินไตย เสงรวมญาติ.(2555). ผู้หญิงกับความอ้วน : เรือนร่างของผู้หญิงกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์
ในนวนิยายชิลิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2543). อัตลักษณ์ (Identity) :การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.กรุงเทพฯ
คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- อัญญรัตน์ อำพันพงษ์. (2547). วรรณกรรมการกักกันของนักเขียนเชื้อสายญี่ปุ่นในอเมริกาเหนือ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.